

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA ALÂİYE SANCAĞININ İDARÎ YAPISI VE NÜFUS DURUMU

Yrd. Doç. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN[□]

ÖZ: Osmanlı Devleti, XIX. yüzyıl içerisinde idarî, malî ve ekonomik anlamda birçok yenilik ve değişiklikler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu değişikliklerden birisi de, XIX. yüzyılın ortalarına doğru ülke genelinde bir takım idarî değişiklikler ile nüfus sayımlarının yapılmasıdır. İmparatorluğun genelinde yapılan bu değişiklikler ve nüfus sayımları, devletin genel nüfus yapısını ortaya koyduğu gibi bize yerel bazda da bir takım değerlendirmeler yapma imkânını da sunmaktadır. Biz bu çalışmamızda Alâiye Sancağı'nın sınırlarını ortaya koyduktan sonra nüfusu üzerine bir değerlendirme yapacağız.

Sancağın nüfus durumunu incelerken, Başbakanlık Osmanlı Arşivi MAD.d. 22011 numarada kayıtlı bulunan nüfus yoklama defteri bize çok detaylı ve teferruatlı bir değerlendirme imkânı sunacaktır. Bu defter, sancağın genelindeki yaşayanları kaza, nahiye ve kasaba şeklinde ayırdıktan sonra köy köy kayda geçirmiştir. Bunun dışında ahali güçlü, sabi, yaşlı, asker ve memleket dışında şekline sınıflamalara tabi tutulmuştur. Her kazanın ve nahiyenin sonunda toplamları ayrı ayrı verilmiştir. Buradaki verilerin yüzyılın sonlarına doğru tutulan salnameler ile de karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alâiye (Alanya), Manavgat, Akseki, İbradi, Senir ma Düşenbe, nüfus, idarî yapı.

The Administrative Structure and Population of Alâiye in the Second Half of the XIX th Century

ABSTRACT: In the XIX th century, the Ottoman Empire faced with many improvements and changes in administrative, financial and economical structure. One of these changes is census. By the middle of the century with a number of administrative changes, census was conducted in the entire country. These changes and census, made in the entire country, shows us the structure of the population and also gives us an opportunity to make number of assessments on a local basis. In this

[□] Giresun Üni. Fen-Ed. Fak. Tarih Böl. selimhilmi@hotmail.com

study, after determining the borders of Alaiye we will do an assessment on the population of sanjak.

The population registry documents, located in Prime Ministry Ottoman Archives with the code MAD.d. 22011, gives us opportunity to make very detailed examination of the sanjak's population. This document divided inhabitants of Sanjak according to districts, regions, towns and registered them as villages. Apart from that, inhabitants were also classified as powerful, children, senior, soldier, and out of town. After the end of each district, regions total number of inhabitants is given. Results in this study will be compared with salnames, which were recorded at the end of century.

Key Words: Alâiye (Alanya), Manavgat, Akseki, İbradı, Senir ma Düşenbe, population, administrative structure.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin idarî, demografik ve ekonomik durumunu ortaya koymak amacıyla birçok genel ve özel anlamda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda klasik dönem için büyük ölçüde tahrir defterlerinden yararlanılmıştır. Yapılması gereken de budur. Tahrir defterlerinde zikredilen dönem için çok detaylı bilgileri bulabilmek mümkündür. Bu defterler imparatorluğun geneli için bilgiler içerdiği gibi en küçük yerleşim birimi olan köy ve mezralar hakkında da çok teferruatlı bilgiler vermektedir. XIX. yüzyıl için ise Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik ve nüfus durumu ile birlikte idarî durumunu ortaya koymak için nüfus defterleri, salnameler ve temettüât defterleri başta olmak üzere özel amaçla tutulan bir takım defterlerden yararlanabilmekteyiz.

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bir takım sıkıntılar ile birlikte birçok alanda köklü değişmelerin de meydana geldiği bir dönemdir. Bu değişikliklerden birisi de sancakların idarî durumlarıdır. Bu değişim sancakların ekonomik ve nüfus durumu başta olmak üzere birçok alanını etkilemiştir. Alâiye sancağı da bu değişmeyi yaşayan Osmanlı Devleti'nin önemli sancaklarından birisidir. Sancak bu önemini imparatorluğun yıkılışına kadar korumuştur. Bu çalışmamızda XIX. yüzyıl içerisinde bilhassa bu yüzyılın sonlarında Alâiye sancağında ne gibi değişiklikler olduğunu ortaya koymak olacaktır. Araştırmamızda kullanacağımız temel kaynak, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan MAD. d. 22011 numarada kayıtlı defter olacaktır. Tarihi tam olarak belli olmayan fakat tahminen 1831 ile 1844 yılları arasında tutulduğunu zannettiğimiz bu defter, nüfus yoklama defteridir. Defter Alâiye, Manavgat, İbradı, Senir ma'a Düşenbe kazalarında yaşayan yerli halk ve bu kazalar bölgesinde haymenişin bulunan Yörüklerle Alâiye, Manavgat ve İbradı kazalarında sakin reâyayı sınıflarına göre ayrı ayrı gösteren ve sonunda kazaların icmalinin yer aldığı nüfus yoklama defteridir. Tarihi tam belli olmadı-

ğı için XIX. yüzyıl diye metin içerisinde zikredeceğiz. Fakat hâne sayıları genel olarak 1844 yılında tutulan temettüât defterindeki hâne sayılarından biraz yüksek olduğu için defterin 1844 yılından sonra tutulma ihtimalini de güçlendirmektedir. Bu kaynağın dışında arşiv belgeleri, salnameler ve temettüât kayıtlarından da istifade ettik. Bu kaynakların kapsamı ve niteliği yeri geldikçe açıklanacaktır. Fakat XIX. yüzyılın sonlarına doğru Alâiye sancak özelliğini kaybettiği için bu dönemdeki veriler, bilgi amaçlı ve karşılaştırma için verilecektir. Çünkü daha önce Alâiye sancağına bağlı kazaların ve nahiyelerin bir kısmının Alâiye ile herhangi bir idari bağı bulunmamaktadır.

ALÂİYE SANCAĞININ İDARÎ DURUMU

Osmanlı Devleti'nin toprakları idarî bakımdan eyaletlere, eyaletler de temel idarî birim olan sancaklara ayrılmıştı. Sancakların ise bir alt birim olarak kazalara ayrıldığını görmekteyiz (Ünal 1989: 29). Temel idarî birim olan sancakların yapısı ve statüsü bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Alâiye Sancağı da Akdeniz'in fizikî şartlarından dolayı bu yapıya uymaktadır. Alâiye, Kıbrıs'ın fethine kadar Anadolu Eyaleti'nin sancakları arasındadır. Fakat Kıbrıs'ın fethini müteakip, Lefkoşe merkez olmak üzere Kıbrıs idarî yönden beylerbeylik statüsüne alınca, Avlonya sancakbeyi Muzaffer Paşa Beylerbeyi tayin edildi. Baf, Magosa ve Girne'nin sancak haline getirildiği adada, Beylerbeyiliğin gelişmesi ve savunmasının güçlendirilmesi amacı ile Alâiye, Tarsus, İç-il, Zülkadriye ve Sis sancakları da Kıbrıs'a bağlandı (BOA, MD. d, 15286: 171). Adada "*Kıbrıs Kanunnamesi*" hazırlanıncaya kadar "*Karaman Vilayeti Kanunnamesi*" uygulanmasına karar verildi. Kıbrıs beylerbeyliğine ilhak olunan Alâiye sancağı beyi, Kıbrıs'a geçip hizmette bulunması emredildiği halde oraya gitmediği için ikaz edilmiştir. 1571 yılı sonlarında Kıbrıs beylerbeyine yazılan bu hüküm ile Alâiye beyi eğer adaya geçmez ise sancağının elinden alınıp başka bir gönüllü kimseye verilmesi de emredilmiştir (BOA, A.DVN. MHM. d. 88: 90). Alâiye Sancağı 1717 yılında Adana Eyaletine bağlandı. 1717-1730 yılları arasında ihtiva eden sancak tevcih defterinde Alâiye Adana'nın sancakları arasındadır (Başar 1999: 30). Fakat bu durum uzun sürmedi. Çünkü Alâiye ve çevresi tekrar Kıbrıs Beylerbeyliğine bağlandı. Bu durum XIX. yüzyılın ortalarına kadar bu şekilde devam etti.

XIX. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı yönetim ve idarî mekanizmasında köklü değişmelerin olduğunu görmekteyiz. Bu değişiklik ile birlikte Alâiye sancağının da yeniden yapılandırıldığını söyleyebiliriz. Bu yapılanma ile birlikte Alâiye 1847 yılında Karaman (Konya) eyaletine bağlandı. 1847'de Karaman Eyaleti Konya, Hamid, Teke, Alâiye, İç-il ve Nevşehir'den meydana gelmekte idi. Vilayet salnamelerine göre Alâiye

1855 yılında Teke ve Burdur ile birlikte Antalya içerisinde Karaman Eyaletine bağlı hale geldi (KVS 1272: 66).

1856 yılında Konya Eyaletinde yeni bir yapılanmaya gidildi. Bu yapılanma ile birlikte kaza olan yerleşim yerleri liva oldu. Bu livalardan birisi de Alâiye livasıdır. Alâiye livasına bağlı, Alâiye, Akseki, İbradı, Senir ma'a Düşenbe ve Manavgat ile birlikte 5 kazası mevcuttur (KVS 1273: 96). Alâiye livasının 1866 tarihinden sonra kaza sayısında bir değişiklik olduğunu görmekteyiz. Akseki kazası 1866 salnamesinde Alâiye livasında gözükmemektedir (KVS 1283: 165). Konya, 1867 düzenlemesinde İç-il, Niğde, Isparta ve Teke, livalarından meydana gelmektedir. Konya eyaleti 1868 yılında vilayet merkezi haline dönüştürüldü. Livası ise 7'den 5'e düşürüldü. Alâiye ise Sancak olan Antalya'ya bağlandı. Akseki ayrı bir kaza merkezi oldu. Daha önceki belge ve kayıtlarda Senir ma'a Düşenbe olarak geçen Senir bölgesi nahiye olarak Akseki'ye bağlandı (KVS 1285: 180). 1878 ve sonraki yılların kayıtlarına baktığımız zaman da Teke sancağının kazaları arasında Alâiye zikredilmektedir. Düşenbe de ayrı bir nahiye olarak karşımıza çıkmaktadır (KVS 1298: 79).

1888 yılından itibaren salnamelerde köy sayıları da verilmeye başlandı. Mesela bu bilgiler ışığında Düşenbe nahiyesinin 51 köyü karşımıza çıkmaktadır (KVS 1306: 505). 1896 yılı salnamesinde Alâiye, I. sınıf kaza niteliğindedir. Alâiye sancağı 1900 yılı başlarında II. Sınıf nâhiyeye tenzil edilmiştir (BOA, *DH.MKT*, 2217/71; BOA, *DH.TMIK.S*, 32/44; 30/20; 49/76). Bu yılın sonlarına doğru Alâiye ve Akseki'nin köy sayılarında çok az bir değişiklik olduğunu görmekteyiz. Sınırlarda yer alan köyler için kolaylık açısından idarî değişikliklere gidilmiştir. Mesela bu değişikliklerden birisi 1907 yılı içerisinde gerçekleşmiştir. Çakallar ve Karaboynuzlar köyü dâhiliye nezaretine göndermiş oldukları dilekçelerinde, resmi işlemlerinde kolaylık sağlanması açısından Alâiye'ye bağlanma isteklerini iletmışlerdir. Yerinde görülen bu istek doğrultusunda Karaboynuzlar ve Çakallar Alâiye'ye bağlanmıştır (BOA, YSE: 143/93). Bugün Gündoğmuş sınırlarında yer alan bazı köyler ise coğrafi konumları itibari ile Akseki'ye bağlanmışlardır. Fakat bu bağlanmadan halk pek memnun kalmamıştır. Bunun üzerine Akseki'ye bağlanan Karabul, Düşenbe, Karaisa, Sındırğa, Penbelik, Karadere, Kozağacı, Eksere, Serhenk, Senir, Omalas, Sünbüle, Narağacı ve Namars'ın dâhil olduğu 14 köyün imamı ve muhtarı, 21 Temmuz 1914 tarihinde Teke mutasarrıflığı aracılığı ile dâhiliye nezaretine çekmiş oldukları telgrafda, üç yüz sene beri Alâiye'ye bağlı olduklarını, Akseki ile hiçbir alâkalarının olmadığını herhangi bir araştırma ve inceleme yapılmadan Aksekiye bağlandıklarını ifade etmektedirler¹. Bu telgraftan sonra yeniden bir telgraf daha

¹ Telgrafın altında imzası bulunanlar: Karabul imamı Hasan, Karabul muhtarı

çekilmiştir. Bu telgrafta da bu köylerin dört yüz seneyi aşkındır Alâiye ile irtibatlı olduğu, Akseki'ye bağlandıkları takdirde birçok zorluk ile karşılaşacakları ifade edilmektedir. Bu telgrafın altına da Eksere imamı Yunus, Eksere muhtarı İbrahim ve on dört köy ihtiyar heyeti adına Karaisa muhtarı Ahmed imza koymuştur. Köylülerin şikâyeti dikkate alınarak durumun, Teke Meclis-i Umumisi'nde görüşülmesine karar verilmiştir (BOA, DH.ID: 183/-2/46).

Kaza Görevlileri	Kazadaki Görevli Kimseler		
	Alâiye	Akseki	
Kaymakam	Hasan Fehmi Ef.	Nuri Ef.	
Naib	Hasan Hüsni Ef.	Mustafa Sabri Ef.	
Müftü	Hüseyin Hüsni Ef.	Ahmet Tahir Ef.	
Mal Müdürü	Hüseyin Avni Ef.	Ahmet Hamdi Ef.	
Tahrirat Kâtibi	Abdurrahman Fehmi Ef.	Ahmet Tahir Ef.	
Evkaf Vekili		Hacı Mustafa Ef.	
Nahiye Görevlileri	Nâhiyedeki Görevli Kimseler		
	Manavgat	Düşenbe	İbradi
Nâhiye Md.	Mustafa Ef.	Mehmed Ali Ef.	Mehmed Şemseddin Ef.
Naib Vekili	Hulusi Ef.	Mehmed Ef.	Mustafa Ef.
Kâtip	Rıza Ef.	Mahmud Ef.	Hüsni Ef.
Zabit Memuru		Mehmed Ağa	
Vergi Kâtibi	Mustafa Ef.		

Tablo 1. 1310 (1893) Salnâmesine Göre Alâiye ve Akseki Kazası (KVS. 1310.182-187)

Burada kısaca da olsa nahiye kavramı ve sınırları üzerinde duralım. Nahiye, Osmanlı idarî sitemi içerisinde çok değişik manalarda kullanılmıştır. Cihet, yön, taraf, bölge ve vilayet anlamlarında kullanıldığı gibi en küçük idarî ünite anlamına da gelmektedir (Faroqhi 1978: 42; Ünal 1989: 34; Gökbilgin 1964: 37). Klasik dönemde nahiye, bir büyük köy veya birden fazla köyün bir mâlî / idarî ünite olarak kaydedilmesiyle oluşturulmuştur. Ancak zaman içinde değişimler olmuştur. Nahiyelerin niteliği, özellikle XIX. yüzyılda idarî ve adlî bakımdan önemli ölçüde değiştirilmiştir. Nahiye kavramı Alâiye sancağında ise en küçük idarî birim olarak kullanıldığı gibi belirli bir bölgeyi ifade etmek için kullanıldığı olmuştur. Nahiyelerde en önemli görevli, *kâdının* vekili olarak, *kâdının* fonksiyonlarını yerine getiren naiplerdir. Naip olan kişi *kâdi* tarafından genellikle o

Abdülkadir, Düşenbe muhtarı Mehmed, Düşenbe Karaisalı karyesi muhtarı Ahmed, Karaisa imamı Mustafa, Sındırğa (Sindirfe) muhtarı Hasan, Sındırğa (Sindirfe) imamı Ali, Penbeklik imamı Mehmed, Penbelik muhtarı Mehmed, Karadere imamı Hüseyin, Karadere muhtarı Mustafa, Kozağacı muhtarı Hasan, Kozağacı muhtarı Abdullah, Eksere imamı Yunus, Beksere muhtarı İbrahim, Serhenk imamı Hüseyin, Serhenk muhtarı Ali, Senir imamı Mustafa, Senir karyesi muhtarı Mustafa, Omalas imamı Ali, Sünbüle karyesi muhtarı Mustafa, Narağacı muhtarı Mehmed, Namaras karyesi muhtarı Osman.

yörenin uleması arasından seçilirdi (Özkaya 1985: 24). Naipler nahiyenin *divanbaşı* veya *bölükbaşı* konumundaki kişileri ile nefis veya köylerden birinde otururdu (Ortaylı 2000: 99). XIX. yüzyıl içerisinde Alâiye sancağı merkez kaza ile birlikte dört kazadan meydana gelmektedir. Merkez kazaya yedi nahiyeye ve üç kasaba bağlıdır. Manavgat ve İbradı kazasının ise herhangi bir nahiyesi bulunmamaktadır. Senir ma'a Düşenbe Kazasının ise iki nahiyesi vardır. Bu iki nahiyeye dışında Senir ma'a Düşenbe kazasında 22 oba kayıtlıdır. Sancak geneline baktığımız zaman 36 mahalle ve 207 köy bulunmaktadır. Alâiye merkez kazada dört, Manavgat kazasında 4 olmak üzere 8 grup Haymenişin Yörük meskündür. Haymenişin Yörükler dışında 34 grup cemaat, oba ve aşiret de Alâiye sancağı dâhilinde yaşamaktadır (BOA, MAD.d. 22011: 1-13). Bu kaza ve nahiyelerin sınırları ile birlikte köy ve mahalle sayıları ve burada yaşayan Yörüklerin dağılımı şu şekildedir.

Kaza İsmi	Nâhiye-Kasaba İsmi	Mahalle Sayısı	Köy Sayısı	C/Y A/O*	Toplam Hane	Tahmini Nüfus
Alâiye Kazası	Nefs-i Alâiye	12	----	3	677	3385
	Oba Pazarı N.	----	8	1	401	2005
	Dim Nahiyesi	----	13	----	386	1930
	Mahmut Seydi N.	6	4	7	681	3405
	Malan Nahiyesi	----	8	----	540	2700
	Kerâliye Nahiyesi	----	14	----	700	3500
	Şevhler Nahiyesi	----	8	----	690	3450
	Sedre Nahiyesi	----	13	----	321	1605
	Haymenişin Yörükân	----	----	4	157	785
	Milleti Rûm	2	----	----	182	910
	Marolya(Akseki) K.	4	1	1	626	3130
	Çimi Kasabası	4	29	----	1822	9110
Gödenek Kasabası	4	16	----	952	4760	
Manavgat Kazası	Kaza Köyleri	----	47	----	1023	5115
	Haymenişin Yörükân	----	----	4	206	1030
İbradı K.	Kaza Mahalle ve K.	4	11	----	1437	7185
Senir ma'a Düşenbe	Düşenbe Nahiyesi	----	22	---	401	2005
	Senir Nahiyesi	----	13	----	661	3305
	Obalar	----	----	22	563	2815
TOPLAMLAR		36	207	42	12463	62315

*C.: Cemaat; Y.: Yörük; A.: Aşiret; O.: Oba; K.: Kaza

Tablo 2. Alâiye Sancağının Nahiyeye, Mahalle ve Köy Durumu ile Tahmini Nüfusu

Nefs-i Alâiye: Alâiye merkez kaza ve şehir merkezi olarak nitelenebileceğimiz nefis-i Alâiye'de 12 mahalle, 2 cemaat ve 1 koca vardır. Bunların dışında şehir merkezinde aşağı ve yukarı kilise olmak üzere iki Rûm cemaati de kaydedilmiştir (BOA, MAD.d. 22011: 1-13). Alâiye merkezde, Kapu, Tophane, Vasatı, Kalaaltı, Es'ad Burcu, Rum Taş, Hisar İçi, Depe Yakası, Bektaşlar, Su Gözü ve Bahçearası, Has Bahçe, Güller

Pınarı mahalleleri ile Koca-i Cıkcıl Uşağı, Basarlı ve Musa Kethüda Uşağı cemaati vardır.

Oba Pazarı Nahiyesi: Oba Pazarı nahiyesi, Alâiye merkezinin doğu kesimlerini içerisine almaktadır. Nahiye merkezi dâhil sekiz köyü vardır. Bu köyler Nefs-i Oba Pazarı, Değirmen Deresi, Kızılca Şehir, Badem Ağacı, Alakilise, Türbelitaş, Süleymanlar, Asmaca köyleri ile Karakocalı Aşiretidir.

Dim Nahiyesi: Dim nahiyesi de XIX. yüzyılın sonlarına doğru oluşturulan nahiyelerden birisidir. Alâiye'nin kuzey kesimlerine ve Toroslara doğru olan 13 köyü içerisine almaktadır. Bu nahiyenin herhangi bir merkezi (nefs-i) olmayıp, belli sınırları içerisine alan bölgeye denilmektedir. Dim nahiyesinin sınırlarını belirleyen köyler şunlardır. Araplar, Kıvrasıl, Bıçakçı, Üzümlü ve Kuzyaka, Manatderesi, Kababeladan, Bucak, Taşbaşı, Beladan ve Öteköy (Ortaköy)'dür².

Mahmud Seydi Nahiyesi: Mahmud Seydi nahiyesi, bugünkü Mahmudseydi köyü ve çevresi ile birlikte Alâiye'nin kuzey sınırlarını içerisine almaktadır. Nahiye sınırlarında altı mahalle, dört köy ve yedi cemaat kaydedilmiştir. Köylerden Bedan, Karaköy ve Belistir Gündoğmuş ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Cemaatlerin ise bir kısmı bugün köy ve belde haline gelmiştir. Toslak, Tosmur ve Çıplaklı bu duruma örnektir. *Mahalleler:* Vastı, Kışlak, Toklu Uşakları, Hurşidler, Küpeliler, Garğalar'dır. *Köyler:* Gökaliiler, Bedan, Karaköy, Belistir. *Cemaatler:* Sancaklu, Toslak, Çaruklu, Tosmurlu, Çıplaklu, Usurlu, Hacı Mahmudlu'dur.

Malan Nahiyesi: XIX. yüzyılda ortaya çıkan diğer bir nahiye ise Malan'dır. Malan nahiyesine dâhil olan sekiz köyün tamamı bugün Gündoğmuş ilçesi sınırlarındadır. Bu köyler Eskibağ, Semed, Girenes (Köprülü), Balur, Çündüre (Kayabükü), Ortaköy, Narağacı ve Çaltı'dır. Bu sekiz köy XVI. yüzyılda Nağlu³ nahiyesi sınırlarındadır. Malan nahiyesi

² Üç köyün ismi belge çürük olduğu için okunamamakla birlikte hane sayıları okunabilmektedir.

³ Alâiye sancağının nahiyelerinden birisi olan Nağlu, bugünkü Gündoğmuş ilçe merkezinin doğu kesimlerini içerisine almaktadır. Nahiyenin sınırları bugün Alanya'nın bir beldesi olan Konaklı(Şarapsa)'nın olduğu yerlerden başlayarak Gündoğmuş'un Konya Bozkır sınırlarına kadar olan alanı içerisine alır. Nağlu nahiyesi XVI. yüzyılda 24 köy ve 4 mezradan meydana gelmekte idi. Nağlu ismi ile bir yerleşim yeri yoktur. Yani Nağlu için bir *Nefs-i Nağlu* ibaresi tahrir defterlerinde ve temettüât kayıtlarında karşımıza çıkmamaktadır. Bunun için Nağlu nâhiyesi, belli bir sınırı içerisine alan idarî bir birimdir. Nağlu adı ile bir yerleşim yeri olmamakla birlikte Anağlu ismi ile bir kale tahrir kayıtlarında geçmektedir. Kale kalıntıları mevcut olmakla birlikte ta-

içinde herhangi bir nefis olmamakla birlikte Ortaköy tahrir kayıtlarında Malan ismi ile zikredilmiştir. O zaman bugünkü Ortaköy ismi ile zikredilen yerin, Malan nahiyesinin merkezi olması en güçlü ihtimaldir. Ortaköy'ün nüfus durumu da bunu desteklemektedir. Çünkü Ortaköy, XIX. yüzyılda 135 hâne ile yaklaşık 675-700 arasında bir nüfusu barındırmaktadır.

Kerâliye Nahiyesi: XIX. yüzyılın ortalarına doğru oluşturulan bu Nahie Alâiye'nin batı kısmında bulunan Kızılağaç (Güzelbağ), Orhan, Karamanlar, Kozağacı, Bayır, Alara, Gözübüyük, Aksaz, Olucak, Avsallar, Saburlar, Aydolin, Güney, Burçaklar'dan meydana gelen 14 köyü içerisine almaktadır. Kerâliye nahiyesi bir yerleşim biriminden çok bulunduğu yörenin ismidir. Çünkü bu yörede bu isimle anılan bir yerleşim birimi bulunmamaktadır. Kerâliye nahiyesi sınırları içinde olan yerleşim birimlerinden bazıları bu gün Alanya sınırları dışında kalmıştır. Bunlardan Aksaz karyesi bu gün Manavgat'a bağlıdır. Alara karyesinin bu günkü adı Ulugüney'dir.

Şeyhler Nahiyesi: Nahiyenin merkezi Şeyh Konağı karyesidir. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Şeyh Konağı içinde yer alan yerleşim birimleri Mahmutlar nahiyesine bağlıdır. 1844-45 tarihli temettüât defterlerine göre bu bölgedeki yerleşim birimi sayısı artarken, Mahmutlar nâhiyesinin coğrafi sınırları, Sedire ve Şeyhler nâhiyesi oluşturularak ikiye bölünmüştür. Mahmutlar da Şeyhler nahiyesine bağlı bir köy durumuna getirilmiştir (*BOA. ML. VRD. TMT: 9655, 9630*). Şeyhler nahiyesine nahie merkezi ile birlikte sekiz köy kayıtlıdır. Bu köyler; Mahmudlar, Sapa Dere, Kestel, Şeyhler, Göngele, Eskiyörük, Gözüküçüklü ve İshaklu'dır.

mamen yok olmuş durumdadır. 1555 kayıtlarını dikkate alarak, nâhiye içerisinde 27 köyün kayıtlı olduğunu görmekteyiz. Bu köylerden Bedan, Belistir, Karaköy, Çündüre (Beladan), Semed, Kînâres (Köprülü), Malan (Ortaköy), Akyar (Tavşanalı-Balur), Çaltı, Eskibağ olmak üzere 10 tanesi bugün Gündoğmuş sınırları içerisinde yer almaktadır. Kızılağaç (Güzelbağ), Bayır Kozağacı, Güney, Orhan, Burçaklar, Karamanlar, Saburlar, Gözübüyük, Sirge (Gümüşgöze) olmak üzere 9 köy Gündoğmuş'a bağlı iken buradan ayrılarak Alanya'ya bağlanmıştır. İshak Fakihler, Nebiler, Kerliye, Beranyalu, Balavirsun, Şimadiye, Kızılca, Ekizce, Depeyakası, Aydolin ve Alışalar köyleri ise yer ve bölgesel olarak bilinmekle birlikte bu isim ile herhangi bir yerleşim yeri bugün için yoktur. Elikesik, Şarapsa, Turbannas, Urumtaş köyleri cumhuriyet döneminde Alanya sınırlarına dâhil edilmiştir. Eskibağ ve Yeniköy tahrir kayıtlarında köy olarak geçmemekle birlikte her iki köyün kuruluşu da oldukça eskidir. Çünkü Eskibağ, 1555 yılında Malan karyesinin mahallelerinden birisidir. Fakat XIX. Yüzyıl kayıtlarında her iki köy de bu isimler ile karşımıza çıkmaktadır (Özkan 2011: 41-42).

Sedre Nahiyesi: XVI. yüzyılda Mahmutlar nahiyesine tâbi olan nefsi Sedre, XIX. yüzyıl içerisinde nahiyeye merkezi durumundadır. Sedre nahiyesine 13 köy kayıtlıdır. Bu köylerden Buları'nın ismi Uğrak, Kılılı'nın ismi de Çamlıca olarak değiştirilmiştir. Sedre nahiyesinin köyleri şunlardır. Balak, Yeni Dam, Buları, İmamlı (tabi-i Buları), Buğçeler, Sedre, Domalan, Dikmen, Kılılı, Beldibi, Kargıcak, Senir (Seki) ve Akça'dır.

Kasaba-i Marolya(Akseki): Marolya bugünkü Akseki ilçe merkezinin olduğu yerdir. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Akseki kazası olarak geçen Marolya, XIX. Yüzyıla ait bu defterde Alâiye sancağına bağlı kasaba olarak kaydedilmiştir. Marolya'da dört mahalle, bir Yörük ve bir köy kayıtlıdır. Marolya'nın mahalleleri Hacı İlyas, Temürciler, Boğaz, Fakilerdir. Marolya'ya bağlı tek köy ise Kölles'dir.

Kasaba-i Çimi: Çimi kasabası da Marolya gibi Alâiye sancağına bağlıdır. Bu kasaba, XVI. yüzyılda Akseki kazasına dâhil köylerin bir kısmı ile Çöngere nahiyesine dâhil bir takım köylerin kapladığı alanı içerisine almaktadır. XIX. yüzyılda kasaba sınırlarında dört mahalle ile 29 köy vardır.

Kasaba-i Gödene: Gödene kasabası, dört mahalle ile 16 köyden meydana gelmektedir. Bu köyler XVI. yüzyılda Çöngere nahiyesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Manavgat Kazası: XVI. yüzyılda iki nahiyeden meydana gelen Manavgat, XIX. yüzyılda 47 köy ve 4 cemaatten müteşekkildir. XVI. yüzyılda küçük bir şehir veya kasaba özelliklerini taşıdığını bildiğimiz Manavgat için XIX. yüzyılda bu özelliği ortaya koyan herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Yani Manavgat'ın bir nefsi ve mahalleleri yoktur (Karaca 2010: 35-50).

İbradı Kazası: İbradı kazası XVI. yüzyıl tahrir kayıtlarında idari birim olarak yoktur. Fakat XIX. yüzyılda dört mahallesi ve 11 köyü olan bir kaza merkezi konumundadır. İbradı'nın köylerinden olan Ormana XVI. yüzyılda Manavgat kazasına bağlıdır. Yine XIX. yüzyılda İbradı'nın köyü olan Derebucak, bugün Konya'ya bağlı bir ilçedir.

Senir ma'a Düşenbe Kazası: Manavgat Çayı'nın doğu kesimlerinden başlayarak bugün Gündoğmuş'un bir beldesi olan Senir'e kadar olan kısım XVII. yüzyılın başlarından itibaren Senir ma'a Düşenbe Kazası olarak geçmektedir. Senir ma'a Düşenbe kazasının Senir nahiyesine bağlı 13 köyü, Düşenbe nahiyesine bağlı 22 köyü vardır. Senir ma'a Düşenbe kazası XX. yüzyıl başlarında birbirinden ayrılarak Manavgat ve Düşenbe nâhiyeleri birleştirilmiş ve eski Antalya denilen yerde yeni bir kaza teşkil edilmiştir (BOA, DH.MKT: 2217/71; BOA, DH.TMIK.S,

28/46; 32/44; 30/20; 49/76). Senir ma'a Düşenbe kazasının, Senir nahiyesine dâhil köylerin tamamı bugün Gündoğmuş ilçe sınırları içerisinde. Düşenbe nahiyesine dâhil olan köylerde, Manavgat ilçesi sınırlarındadır.

XIX. yüzyılda, Senir ma'a Düşenbe kazasına kayıtlı 22 oba vardır. Bu obalardan büyük bir kısmı aynı yüzyılın sonlarına doğru yerleşerek köy statüsüne dönüşmüştür. Mesela bu konuda daha önce de zikrettiğimiz gibi 1907 yılında Çakallar ve Karaboynuzlar köyü, dâhiliye nezaretine göndermiş oldukları dilekçelerinde Alâiye'ye daha yakın olduklarından dolayı resmi işlemlerinde kolaylık sağlanması için Alâiye'ye bağlanma isteğinde bulunmaktadırlar (BOA, YSRME: 143/93).

ALÂİYE SANCAĞINDA NÜFUS VE YERLEŞME

XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarını kapsayan dönemde Alâiye Sancağı'nın nüfus durumunu ortaya koyabilmek için elimizde bir takım veriler mevcuttur. Bu verilerden hareket ile bölgenin yaklaşık nüfus durumunu ortaya koymaya çalışacağız. Elbette elimizdeki belgeler bölgenin net nüfusunu ortaya koymak için yeterli değilse de yaklaşık nüfusun ortaya konması için bize yardımcı olacak niteliktedir. Bilhassa daha önce de ismini zikrettiğimiz Başbakanlık Osmanlı Arşivi MAD.d 22011'de kayıtlı nüfus yoklama defteri bölgenin tamamını kapsamaktadır. Bu açıdan bölge nüfusunun tespiti için önemlidir. Bizde buradaki nüfusu tespit ederken genelde tarihçiler tarafından kullanılan ve kabul gören "hâne X 5" hesaplamasını kullanacağız. İncelemiş olduğumuz bu defterde ayrıca güçlü ve yetişkin, sabi, yaşlı, topçu, mansure, süvari, bahriye ve memleket dışında adı altında bir sınıflama yapılarak erkek nüfusun durumu ortaya konmuştur. Buradaki bu dağılım bize kesin nüfus hakkında da bir takım ipuçları vermektedir. Nüfusu ortaya koymak için önemli bir kaynak olan temettüât defterlerinde ise bölgenin tamamı olmadığı için genel bir nüfus değerlendirmesinde bu defterlerden tam anlamı ile istifade edilememiştir. Fakat mahallî olarak karşılaştırmalı nüfus için yararlanma yoluna gidilmiştir.

Alâiye sancağının nüfusunu değerlendirmeye geçmeden önce merkez kaza ve bağlı nahiyelerin nüfusu durumu hakkında şu bilgileri verebiliriz. Buradaki rakamlar ile araştırmamıza kaynaklık eden MAD.d. 22011'deki bilgiler çok büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu durum da araştırmanın sıhhati açısından bizi mutlu etmektedir. 1872 tarihli Konya vilayet salnamesine göre Alâiye kazasında 4542 hanede 22584 kişi, 1890 salnamesinde 11411 kadın 14410 erkek toplam 25821 kişi yaşamaktadır. 1890 salnamesine göre Akseki kazasında 16680 kadın, 18078 erkek olmak üzere toplam 34758 kişi mevcuttur. Alâiye ve Akseki kazalarının toplamı 60579 kişi yapmaktadır. 1892'de ise kaza merkezinde 13 mahalle ve 89 köyde 4466 hâne bulunduğu belirtilmiştir. Aynı yıl

içerisinde kaza genelindeki toplam hânenin, 434'ü kadın, 545'i erkek olmak üzere 979 Rum; buna karşılık 8481'i kadın 10831'i erkek olmak üzere toplam 19312 Türk yaşadığı ifade edilmektedir. 1899 salnamesine göre 21986 kişinin yaşadığı belirtilmiştir (KVS, 1871: 207, 1889, 184, 1899, 210). Vital Cuinet'de, La Turquie D'asie isimli eserinde, Alâiye ve Akseki'nin de nüfus bilgilerini vermektedir. Cuinet'e göre Alâiye'de 32854 Müslim, 4121 Grecs Orthodoxs, 25 Yahudi; Akseki kazasında ise 22854 Müslim, 146 kişi Grecs Orthodoxs yaşamaktadır (Cuinet 1890: 854). Cuinet Hristiyan nüfusu biraz abartılı şekilde yazmıştır. Aynı dönemde Alâiye ve Akseki çevresindeki Hristiyan nüfusun 2000'ni geçmesinin imkânı yoktur. Kemal Karpat "Osmanlı Nüfusu" isimli eserinde Alâiye'nin değişik tarihlerdeki nüfusuna dair bilgiler vermektedir. Buna göre 1831'de nefsi-i Alâiye kazasının nüfusunu 10888 olarak verilirken, 1881-82 yılı genel nüfus sayımına dayandırdığı bilgilere göre Alâiye kazasında 17699 kadın, 19261 erkek nüfus, 954 Rûm vatandaş yaşamaktadır. Yine aynı eserde 1914 yılında Alâiye kazasında 32390 Müslüman ve 1877 Rûm nüfusunun bulunduğu belirtilmiştir. Aynı yıl Akseki kazasının nüfusu 34384, Manavgat'ın ise nüfusu 19411 kişidir (Karpat 1985: 153-182). Örnek olması bakımında XIX. yüzyıl ortalarında Alâiye sancağına bağlı yerlerin 1892 salnamesine göre nüfus durumunu vermek istedik (bk. Tablo 3) (KVS 1892: 237).

Kaza ve Nâhiye	Mahalle	Köy	Hane	Rûm	Erkek	Kadın	Toplam
Alâiye Kazası	13	89	4466	979	10830	8481	20290
Akseki Kazası	10	44	3939		8993	9122	18115
Manavgat Nâhiyesi		46	1554		3594	3930	7524
Düşenbe Nâhiyesi		51	1865		4695	4421	9116
İbradı Nâhiyesi	3	14	1881		4603	3604	8207
TOPLAM	26	244	13705	979	32715	29558	62273

Tablo 3: 1892 Salnamesine Göre Alâiye ve Akseki Kazasının Nüfus Durumu

XIX. yüzyıla ait MAD.d 22011'e göre Alâiye sancağı genelinde 36 mahalle, 207 köy, 42 cemaat, oymak veya oba yerleşim biriminde kayıtlı 12463 hânedede yaklaşık 62315 kişi ikamet etmektedir. Bunlardan yaklaşık 23675'i sancak merkezi ve bağlı nahiyelerde geri kalanı diğer kasaba ve kazalarda ikamet etmektedir. Bunların yerleşim yerlerine göre dağılımı ise şu şekildedir. Mahallelerde tahminen 13245 kişi, Cemaat ve Yörük obalarında 6735 kişi, köy iskân birimlerinde ise 41585 kişi ikamet etmektedir. Buna göre Alâiye sancağında halkın %68'i köylerde, %21 mahallelerde, % 11'de Cemaat ve Yörük obaları şeklinde yaşamaktadır. Buradaki rakamlar ile salnamelerdeki toplam rakamlar arasında bir benzerlik mevcuttur.

22011 numaralı defter verilerine göre; Alâiye sancağında halkın 11934'ü yetişkin ve güçlü, 11585'i sabi, 5986'sı yaşlı, 7305'u asker ya-

zılmıştır. Bunların dışında 432 kişi de memleket dışında kayıtlıdır. Burada dikkatimizi çeken bir nokta İbradı kazasında yaklaşık % 5'lik bir dilim memleket dışında kaydedilmiştir (Bk. Tablo 4).

Alâiye Sancağı Nüfus Dağılımı										
Yerleşim Birimleri	Yetişkin	Sabi	Yaşlı	Topçu	Mansure	Bahriye	Memleket Dışında	Süvari	Toplam	
Alâiye	524	623	313	37	15		13		1525	633
Alâiye Cemaat	47	43	17		4		2		113	44
Oba	405	376	205	1	26		8		1021	401
Cemaat (Oba)	26	20	11		2				59	26
Dim	411	363	188	1	32	1	15		1011	386
Mahmut Seydi	303	349	156	1	20	1	5		835	352
Mahmut S. Cemaat	356	339	164		28		5		892	329
Malan	501	527	233	1	44		11		1317	540
Kerâliye	651	634	327		55		12		1679	700
Şeyhler	793	694	309	1	48	1	1		1847	690
Sedre	296	318	135		27		4		780	321
H. Yörük(Alâiye)	197	159	89		9				454	157
Milleti Rûm										182
Marolya	672	595	297		14		24	8	1602	619
Cemaat (Marolya)	5	12	4						21	7
Çimi	1776	1753	863		85	4	77		4558	1822
Gödene	927	839	478		23	3	33	12	2315	952
Manavgat (Köyler)	976	961	573	2	36	9	37		2594	1023
Manavgat (C. Hay)	251	134	140		4				529	206
Manavgat(C. H.A.)	19	9	10						38	12
İbradı	536	448	243	1	12	4	44		1288	513
İbradı Köyler	747	815	517	9	101	2	109		2300	924
Düşenbe	415	361	129		10		4		919	401
Senir	477	604	299		49		26	15	1455	660
Oba (tabi-i Senir)	623	609	286		37		2	6	1557	563
TOPLAM	11934	11585	5986	54	681	25	432	41	30738	12281

Tablo 4: Sancak Genelinde Nüfusun Gruplara Göre Dağılımı

Şehir Yerleşim Yerleri ve Nüfus Durumu

Şehir yerleşmesi kırsal yerleşim yerlerine göre nüfus bakımından daha fazla, üretim bakımından tarım dışı etkinliklerin de olduğu ve pazarlandığı yeri ifade etmektedir (Karaca 2010: 47). Alâiye Sancağı sınırlarında, şehir özelliği taşıyan yerler olarak sancak merkezi ve kaza merkezi olan yerlerin nüfusunu değerlendireceğiz. Bu yerler merkez kaza ile birlikte Akseki, Senir ma'a Düşenbe, Manavgat ve İbradı kazalarıdır. İlk olarak Alâiye merkezin nüfusuna bakalım. Alâiye şehir merkezinde, XIX. yüzyıl ortalarında oniki mahalle ve üç cemaatin tahmini Müslim nüfusu 3385 kişi civarındadır. Bu rakama 910 civarında gayr-ı Müslim nüfus ile

Haymenişin Yörükleri de ilave ettiğimiz zaman 5080 gibi bir rakam ortaya çıkmaktadır. XIX. yüzyıl için Manavgat kazasının şehir yerleşimi özelliği taşıyan bir niteliğini buradaki araştırmamızda ortaya koyamadık. Çünkü bu defterde herhangi bir nefis-i Manavgat yazılmadığı gibi mahalle kaydı da bulunmamaktadır. İbradı dört mahallesi ile küçük bir şehirdir. İbradı kaza merkezinde, 513 hânedede tahminen 2565 kişi yaşamaktadır. XIX. yüzyılda Alâiye'ye bağlı olan Akseki (Marolya) ve Çimi kasabası ile Gödene kasabalarının da hem nüfus hem de mahalle yapıları ile şehir özellikleri taşıdığını söyleyebiliriz. Marolya'da dört mahallede yaşayan 619 hanede 3095 nüfus, Gödene kasabasında 4 mahallede iskân eden 229 hanede 1145 nüfus ve Çimi kasabasında da dört mahallede 306 hanede tahminen 1530 nüfusun yaşadığını söyleyebiliriz. Bu şehir görünümündeki yerleşmelerin dışında merkez kazaya bağlı olan Mahmud Seydi nahiyesi de altı mahallesi ve tahmini 1175 nüfusu ile küçük bir kasaba görünümündedir. Mahmud Seydi'nin bu durumu en azından nüfus açısından böyledir (BOA, MAD.d. 22011: 1-13).

Köy Yerleşim Yerleri ve Nüfus Durumu

Osmanlı Devlet yapısı içerisinde şehir halkından ayrı olarak diğer bir üretici sınıf da köylüler yani çiftçilerdir. İmparatorluğun ekonomik yapısı zirâate dayandığından, bu işle meşgul köylülerin devlet açısından ne kadar önemli olduğu aşikârdır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemindeki genel yapısı, Osmanlı toplumunun diğer bir unsuru olan konargöçerleri zirâat sahalalarında (mezra') küçük çapta tarımla uğraşmaya zorlarken, bir yandan da onların köyler kurarak yerleşik vaziyete geçmelerine zemin hazırlamıştır (Halaçoğlu 2009: XV). Bu durumun doğal bir sonucu Anadolu ve Rumeli'de şehir iskânından farklı olarak sadece tarım ile uğraşanların ve geçimlerini buradan temin edenlerin oluşturdukları küçük iskân birimleri olarak köyler kurulmuştur. Bazı köylerde değirmen ve tahînhâne gibi küçük işletmelerde bulunmaktadır. Bu durum bize köylerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar da olsa sanâyi tesislerine de sahip olduğunu göstermektedir. Ulaşım imkânlarının kıt olması ve doğa yapısı da toplumu böyle bir duruma itmiştir diyebiliriz (Aköz 1993: 106).

Alâiye sancak genelinde XIX. yüzyılda 207 köy kayıtlıdır. Bu köylerden, 68 tanesi merkez kaza ve bağlı nahiyelerinde, 46 tanesi Marolya, Gödene ve Çimi kasabasında, 47 tanesi Manavgat kazası sınırlarında, 11 tanesi İbradı kazası sınırlarında, 35 tanesi de Senir ma'a Düşenbe kazası sınırlarındadır. Köy yerleşim yerlerinde 8317 hânedede yaklaşık 41585 nüfus yaşamaktadır. Buda yaklaşık % 68'lik bir orana tekabül etmektedir. Köylerin nüfusu genelde 500'ün altındadır. Bin nüfusu üzerinde nüfusa sahip köy sadece İbradı kazasında Ormana köyüdür. 500 nüfusu geçen köyler ise şunlardır. Oba nahiyesinde nefis-i Oba, Malan nahiyesinde Ortaköy, Kerâliye nahiyesinde Kızılağaç (Güzelbağ), Şeyhler nahiyesinde

Mahmudlar, Kestel ve nefsi-i Şeyhler, Gödene kasabasında Yarpuz, İbradı kazasında Derebucak köyü beş yüz nüfusun üzerindeki köylerdir. 100 nüfusun altındaki köy sayısı da sınırlıdır. Fakat Manavgat ve Düşenbe kazasındaki köylerin birçoğu 100 nüfusun altındadır. Diğer yerlerde ise durum şu şekildedir. Oba nahiyesinde Değirmendere ve Asmaca, Dim nahiyesinde Bıçakçı, Taşbaşı ve Beladan, Mahmut Seydi nahiyesinde Gökalliler, Kerâliye nahiyesinde Olucak ve Aydolun, Sedre nahiyesinde Yenidam, İmamlı, Buğçeler, nefsi-i Sedre, Dikmen, Beldibi Senir(Seki), ve Akçe, Çimi kasabasında Moroş, Gödene kasabasında Seriyas, Güneykışla, Tutos, Sutarya ve Susuzşahap köyleridir.

Yörük ve Cemaat Nüfusu

Moğol baskısından kaçarak Anadolu'yu yurt edinmek amacı ile gelen Türklerin önemli bir kısmını, Oğuz veya Türkmen olarak adlandırılan Orta Asya'dan gelen kimseler oluşturmaktaydı. Bunlardan hayvancılık ile uğraşan ve yaylak-kışlak hayatına alışkın olanlara ise Yörük denilmektedir. Tahrir defterlerine kaydedilir iken bu grup *konar-göçer*, *göçer-evli* ve *Yörük* şeklinde yazılmışlardır (İnalçık 2009: 4).

Alâiye sancağı konar-göçerler açısından zengin bir yerdir. Arazi şartları ve yaylaların bol olması Yörük grupların yaşam alanlarını zenginleştirmiştir. Konar-göçerler yaşayış tarzlarının bir gereği olarak yaylak-kışlak hareketine bağlı idiler. Onların bu hayat tarzı biraz da hayvanlarına otlak bulmak düşüncesinden doğmuştur. Bununla beraber kısmî de olsa küçük çapta zirâatla meşgul oldukları da görülmektedir (Halaçoğlu 1988: 16-22). Nitekim bu yüzden raiyyet oldukları halde yerleşik olanlarla, aralarında bazı hukukî ve iktisadî farkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Konar-göçerler hayvancılıktan elde ettikleri ürünleri, şehir ve kasaba kenarlarındaki Pazar yerlerinde ihtiyaç duydukları yiyecek, giyecek gibi mallarla değiştirmişler ve böylece yerleşik halkla iktisadî yönden bir bütünlük oluşturmuşlardır (Halaçoğlu 2009: XX). Fakat Alâiye ve çevresinde yaşayan Yörüklerin XIX. yüzyılın sonlarına doğru yerleşik hayata geçtiklerini ve hayvancılıkla beraber zirâî faaliyet ile uğraştıklarını görmekteyiz. Bunun yanında nüfusun %11'e yakının hala cemaat, Yörük ve oba şeklinde yaşadığını söyleyebiliriz. Elimizdeki MAD. d 22011'e göre bölgedeki Yörüklerin şu şekilde dağıldığını görmekteyiz. Alâiye merkez kazada Cıkcıl Uşağı, Basarlı ve Musa Kethüda Uşağı Cemaatinin 220 civarında nüfusu vardır. Oba nahiyesinde de Karakocalı Aşiretinin 130 civarında nüfusu olduğunu görmekteyiz. Merkez nahiyelerden en fazla cemaate sahip nahiye Mahmut Seydi nahiyesidir. Bu nahiye sınırlarında Sancaklı, Toslak, Çaruklu, Tosmurlu, Çıplaklı, Usurlu ve Hacı Mahmudlu cemaati vardır. Bunların XIX. yüzyıldaki tahmini nüfusu 1660 civarındadır. Bu cemaat ismi ile anılan iskân yerlerinin tamamı bugün kasaba ve köy halini almışlardır. Defterde Alâiye sancağında

Haymenişin iskân eden Ali Efendi, Kaşaklı, Asyanlı ve Şarapsa Göçebesi ise 785 civarında nüfusa sahiptir. Marolya kasabasında sadece Fikiler mahallesine kayıtlı 35 kişilik bir Yörükân taifesi vardır. Manavgat kazasında iskân edilen Abdülmümün Bey, Milli Bey, Bala ve Sarı Abdullah Haymenişin Yörüklerinin nüfusu ise 1090 civarındadır. En çok Yörük ise aşiret ve oba adı altına kayıtlı Senir ma'a Düşenbe kazasının Senir nahiyesindedir. Bunlar 22 yerleşim yerinde yaklaşık 2815 kişilik bir nüfusa sahiptirler. Son olarak şunu söyleyebiliriz ki Alâiye ve çevresinde yaklaşık 1347 hânede 6735 nüfus Yörükân taifesindedir (BOA, MAD, 22011: 2-13; BOA, MAD.d, 21546: 2-11).

Hristiyan ve Yahudi Nüfus

Alâiye ve çevresinde az da olsa Hristiyan nüfusun yaşadığını görmekteyiz. Bunların oranı oldukça azdır. XV. ve XVI. yüzyıldaki Hristiyanların nüfusları hakkında tahrir ve cizye defterlerinden bazı bilgiler elde etmekteyiz. Meselâ 1602 yılında Düşenbe kadısı tarafından tutulan cizye defterine göre Senir ma'a Düşenbe kazasında 578 hâne kaydedilmiştir. Bunların tahmini nüfusu 2890 civarındadır (BOA, MAD.d. 15531: 1). XIX. yüzyıl için ise Alâiye merkez hakkında bilgi verebilmekteyiz. Burada Aşağı ve Yukarı kilise olarak iki grup Rum nüfus kayıtlıdır. Bunların nüfusu 182 hânede 910 kişi civarındadır. Daha önce zikretmiştik ama burada bir daha zikretmekte fayda vardır. 1872 tarihli Konya vilayet salnamelerine göre kaza merkezinde 434'ü kadın, 545'i erkek olmak üzere 979 Rum kayıtlıdır. Vital Cuinet'e göre Alâiye'de 4121, Akseki'de 146 Hristiyan nüfus vardır. Cuinet aynı dönemde Alâiye merkezde 25 Yahudi'nin varlığından da bahsetmektedir (Cuinet, 1890: 854). Salnâmelerde Yahudi nüfus 30-40 kişi civarındadır. Daha önce de zikrettiğimiz gibi Cuinet Hristiyan nüfusu oldukça abartılı şekilde yazmıştır. Kemal Karpat'ın "Osmanlı'da Nüfus" eserine göre ise 1831'de nefsi Alâiye kazasında 954 Rum vatandaş yaşamaktadır. Yine aynı eserde 1914 yılında Alâiye kazasında 1877 Rum nüfusunun bulunduğu belirtilmiştir.

Sonuç

Bugün Antalya'nın bir ilçesi olan Alanya (Alâiye), Osmanlı yönetiminde XIX. yüzyılın ortalarına kadar müstakil bir sancak olma özelliğini korumuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ise ülke genelinde yapılan değişikliklerden etkilenmiş ve Antalya sancağının bir kazası haline getirilmiştir. Elbette ki idari değişiklikler bölgenin nüfus yapısı üzerinde de etkili olmuştur. Alâiye sancağı, XIX. yüzyılın ortalarında merkez kaza ile birlikte dört kaza ve bu kazalara bağlı dokuz nahiyeye ile birlikte üç kasabadan meydana gelmektedir. Bu yerleşim yerlerinde tahminen 62315 kişi yaşamaktadır. Bölgenin tamamına yakını Müslim nüfustan meydana geldiğini söyleyebiliriz. Halkın % 68'i köy yerleşim birimlerinde, % 21'i

şehir özelliği taşıyan kaza, kasaba veya nahiye merkezlerindeki mahallelerde, % 11'de cemaat şeklinde oba ve Yörük yaşantısı yaşamaktadır. Cemaatlerin önemli bir kısmı yüzyılın sonlarına doğru yerleşik hayata geçerek, iskân oldukları yerlere isimlerini vermişlerdir. Çünkü cemaat, Yörük ve oba ismi ile yazılan gruplar, bugün birer kasaba ve köy yerleşim yerleridir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BOA, A. *DVN.MHM.d.*, 10, 88.
 BOA, *Dahiliye Mektûbî Kalemi Belgeleri (DH.MKT)*, 2217/71.
 BOA, *DH.İD*, 183/-2/46.
 BOA, *DH.MKT*, 2217/71.
 BOA, *DH.TMIK.S*, 28/46; 32/44; 30/20; 49/76.
 BOA, *MAD.d*, 15286; 15531; 21546; 22011.
 BOA, *Yıldız Sedaret Resmi Maruzat Evrakı*, 143/93.
 BOA. *ML. VRD. TMT*. No: 9655, 9630.

Kaynak Eserler

Konya Vilayet Sâlnâmesi (KVS), 1272, 1273, 1283, 1285, 1286, 1298, 1306, 1314, 1326.

Telif Eserler ve Diğer

- AKÖZ; Alaaddin (1993), "XVI. Asırda Lârende Kazâsı Hakkında", *I.Uluslararası Osmanlı Tahrir Defterleri Kongresi, Osmanlı Araştırmaları/ The Journal Of Ottoman Studies*, İstanbul, s. 99-136.
 BAŞAR, Fehameddin (1999), *Osmanlı Eyalet Tevcihatı 1717-1730*, TTKY, Ankara.
 CUÏNET, Vital (1890), *La Turquie D'asie*, Paris.
 FAROQHÎ, Suraiya (1978), "XVI. Asırda Batı ve Güney Sancaklarında Belirli Aralıklarla Kurulan Pazarlar: İçil, Hamid, Karahisar-ı Sahip, Kütahya, Aydın, Mentеше", *ODTÜ Gelişim Dergisi*, S. I, s. 39-85.
 GÖKBİLGİN, M. Tayyib(1964) "Nâhiye", *İ.A, C. IX, MEBY*, s. 37-39.
 HALAÇOĞLU, Yusuf (2009), *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar, (1453-1650)*, TTKY, Ankara.
 HALAÇOĞLU, Yusuf (1988), *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTKY, Ankara.
 İNALCIK, Halil (2009), *Devlet-i Aliyye*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
 KARACA, Behset (2010), *XV eve XVI Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
 KARAGEDİK, Nazım (2005), *XIX. Yüzyılda Alanya Kazası*, (Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.

- KARPAT, Kemal (1985), *Ottoman Population, (1830- 1914)*, University of Wisconsin Press, Madison.
- ORTAYLI, İlber (2000), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara.
- ÖZKAN, Selim Hilmi (2011), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya.
- ÖZKAYA, Yücel (1985), *XVI. Yüzyılda Osmanlı Kurumları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÜNAL, Mehmed Ali (1989), *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, TTKY, Ankara.